

Za *Dane* govori autor najutemeljenije kritike OHR-a i smjelog plana o ustavnom preuređenju BiH, njemački analitičar Gerald Knaus

Bosna i Hercegovina neće u Evropsku uniju moći sa OHR-om!

U ponedjeljak, 16. februara, u sarajevskom hotelu Holiday Inn održan je jedan od najvećih skupova bh. političara. Tema oko koje su se okupili i potpredsjednik SDP-a Željko Komšić, šef SDS-a Dragan Kalinić te SDA-ov prvak Sulejman Tihić bila je: promjena sadašnjeg bh. Ustava. Pozadina cijele priče jeste prijedlog koji je početkom ove godine lansirala Evropska inicijativa za stabilnost, njemačka nevladina organizacija. Njezin direktor Gerald Knaus objašnjava zašto je ta reforma hitna, zašto je moraju postići ovdašnje snage i zašto BiH u EU mora bez OHR-a

Piše: **Emir Suljagić**

Foto: **Elvis Barukčić**

DANI: Gospodine Knaus, da li ste, pripremajući prijedlog za promjenu ustavnog uređenja BiH, očekivali reakcije kakve ste dobili na prijedlog za ukidanje Federacije BiH i pretvaranje RS-a u jedan od 12 kantona? Koliko je hitno provesti ustavnu reformu i u kojoj mjeri bi se to moglo odraziti na blisku budućnost zemlje?

KNAUS: Kada smo pravili prijedlog, znali smo, jer smo prije toga razgovarali sa mnogim bosanskim političarima, da će biti dosta njih koji će prihvatiti izazov, čak i ako se ne slažu. Ovo je dobar trenutak za promjenu, jer je sasvim jasno da je način na koji se re-

forme nameću od strane OHR-a u kontradikciji sa potrebom Bosne i Hercegovine da postane funkcionalna država. Vi morate biti u stanju voditi smislenu ustavnu debatu, ali ne samo debatu, nego i promijeniti stvari. Brojni političari u Bosni su to shvatili, iako neki to govore samo iza zatvorenih vrata. Oni koji su zainteresovani za izgradnju države moraju razumjeti da Federacija fatalno slabi tu izgradnju, jer služi kao suvišan filter između kantona i državne vlasti. Bila bi greška misliti da rješenje svih bosanskih problema leži u ustavnoj reformi. Temeljni problem je slomiti "autoritarno iskušenje", predodžbu da rješenja koja funkcioniraju moraju nametnuti moćni vladari iz inozemstva i da je to jedini način da stvari djeluju, bilo

da je riječ o Benjaminu Kalayu, Franji Tuđmanu, Slobodanu Miloševiću ili Paddyju Ashdownu. Čini se da mnogi Bosanci ne vjeruju u sposobnost ovog društva da napravi kompromise koje su slična, jednako siromašna društva, koja iza sebe također imaju rat, postigla. Postoji potencijal za dogovor, jer niko više ne brani način na koji danas funkcioniraju država ili federacija.

DANI: Da li je to stvarno moguće sa sadašnjom političkom klasom u BiH? Jer, za početak, recimo da još uvijek postoje srpski političari koji u Sarajevu vide samo dobar artiljerijski poligon.

KNAUS: Ono što se desilo ovdje u posljednjih nekoliko godina je prilično izvanredno: društvo je demilitarizirano i to je dobra

"Bosna rizikuje izolaciju, u grupi sa Srbijom i Crnom Gorom"

DALEKO JE EVROPA "Nema govora da će Bosna, u kojoj postoji visoki predstavnik sa neograničenim ovlastima, u kojoj stranci, zatvoreni u kancelarije i sklonjeni iza visokih zidova, pišu zakone ove zemlje koje bosanski parlament ne mora niti odobriti, moći zatražiti prijem u EU"

osnova za izgradnju. Ali, imate vrlo ozbiljnu krizu političke elite. Mnogo manje sam ciničan kada je riječ o bosanskim političarima na lokalnom nivou. Vidio sam mnogo njih koji su vrlo spremni surađivati jedni s drugima i prelaziti međuentitetsku granicu: tu vidite da su bosanski političari pragmatični kao i političari bilo gdje u Evropi. U ovoj tački perspektiva europeizacije postaje važna. Pogledajte Makedoniju, koja je prije nekoliko godina bila na ivici sukoba: ko je mogao zamisliti da će biti usvojen niz zakona kojima je albanski jezik proglašen za drugi jezik, da će ustav biti izmijenjen, da će paravoj-

ne skupine biti razoružane, da će započeti ekonomske reforme i da će biti stvoren državni konsenzus kada je riječ o ulaku u EU? Ako Bugari, Turci i Rumuni mogu izglasati političare koje će zemlju povesti naprijed, zašto to Bosanci ne bi bili u stanju?

DANI: To podrazumijeva promjenu političke elite, od ove koja je samo deklarativno zainteresirana za ulazak u EU u onu koja bi i radila na tome. A to se neće dogoditi barem u naredne dvije godine.

KNAUS: Postoje dvije vrste pritisa koje mogu promijeniti način na koji ovdje funkcioniše politička elita. Jedan je da obećanje

Evrope postane stvarnije, konkretnije: u slučaju Turske to je bila kandidatura. Turska je postala kandidat u Helsinkiju 2002: u to je vrijeme ta zemlja još uvijek imala smrtnu kaznu, kurdska manjina bila je potlačena, još uvijek je moć držalo Vijeće nacionalne sigurnosti sa dominantnom ulogom vojske. Ali, od trenutka kada je postala kandidat, došlo je do zakonodavne revolucije u Turskoj! Uz shvatanje da je Evropa tu, nadohvat ruke, Turska je sustigla druge zemlje u regionu. Politička klasa je prepoznala da je to pitanje "sad ili nikad". U isto vrijeme došlo je do izbora, koji su izbacili prethodnu elitu i dali

moć novoj. Ono što je iznenadilo mnoge jeste da AKP (Partija blagostanja) sada provodi reforme, jer ima narodni mandat, koji su liberalne nevladine organizacije tražile godinama. U Bosni je problem u tome što, zbog ograničenog stupnja demokratizacije i zato što OHR nameće reforme, niko više ne očekuje da promjene dođu iznutra, iz bosanskog društva. Zašto je prijedlog poput našeg došao iz stranog trusta mozgova?

DANI: Bojim se da se i dalje vrtimo oko jedne te iste stvari. Predsjednik SDS-a Dragan Kalinić kazao je kako je "RS sam život" za njegovu stranku, ne ostavljajući nikakve dvojbe da političke partije u tom entitetu žele zadržati sadašnje stanje. Istovremeno, političari u Federaciji insistiraju: "Prvo ukidanje RS-a, pa onda Federacije."

KNAUS: Republika Srpska se suočava sa katastrofalnom ekonomskom i socijalnom situacijom. Prilično je jasno da obećanja koja su ranije vrijedila, vrijede sve manje. Ljude najviše brine ekonomski razvoj, a prioritet su im socijalni status i zaposlenje. Ako pogledate gdje su stranke koje imaju alternative, a da su pritom vjerodostojne, vidjet ćete da ih nema mnogo. Gdje je politička stranka koja sada ima plan kako da se iskoristi šumsko bogatstvo Bosne na efikasan način? Gdje je politička stranka koja ima konkretne planove o promjeni obrazovnog sistema, tako da on transformira ljudski kapital BiH? Gdje je politička stranka koja će otići na selo i razgovarati sa seljacima kojima trebaju subvencije, pa im ponuditi nešto konkretno? Nema je. Ali, bilo bi kada bi postalo jasno da vlast leži u demokratskim institucijama. Zašto bi Bosanci bili manje sposobni za demokraciju od Bugara, Rumuna i Turaka? Ovdje je već došlo do normalizacije svakodnevnog života, došlo je do iznenađujuće transformacije, i to govori o zrelosti ovog društva.

DANI: Hoćete reći da je ovo društvo zrelije od svojih političara?

KNAUS: Apsolutno.

DANI: Kako to da to društvo onda bira iste političare, iznova i iznova?

KNAUS: Problem ove zemlje je

politička tradicija. Veliki dio političke kulture je autoritaran. Uvjereno da stranci pružaju novac i određuju prioritete ostavlja komociju velikom dijelu političke klase, jer je to uvijek bilo tako. Nema potrebe da preuzimate odgovornost, nema potrebe da budete političar. Bosna je društvo javnih službenika: svako želi imati kancelarijski posao, biti plaćen na vrijeme, napustiti posao u tri sata poslijepodne. Vrlo malo ljudi je spremno na to da sjedne, dogovori se, napravi čak i bolne kompromise, i da ih onda proda ljudima koji su za njih glasali. To je zbog toga što imate alternativu u kojoj međunarodna zajednica svakih pola godine određuje prioritete. Ovdje postoji simbiotska veza između međunarodne zajednice, kojoj se sviđa to što radi, velikog dijela političkog establishmenta, kojem također odgovara sadašnje stanje, i dobrog dijela Bosanaca koji ima fino plaćene kancelarijske poslove u međunarodnim organizacijama, što je mnogo bolje od bilo kakve alternative koju imaju. Imate situaciju u kojoj ljudi podržavaju *status quo*. Problem je u tome što ova vrsta vlade ne proizvodi dobru vladavinu, jer, na koncu, niko ne mora preuzeti odgovornost. Vi imate jednu od najgora informiranih vlada na

ŠTA VLADA ZNA O BiH "Vi imate jednu od najgora informiranih vlada na svijetu, koja ne zna ni koliko ljudi živi u Bosni – ne u stotinu hiljada ili nekoliko stotina hiljada, nego nikako!"

svijetu, koja ne zna ni koliko ljudi živi u Bosni, ne u stotinu hiljada ili nekoliko stotina hiljada, nego nikako! Ne znam da li to ljudi shvataju, ali statistika je bila nauka izgradnje države. Kako ćete voditi socijalnu politiku a da ne znate broj stanovnika u zemlji? Imate veoma loše informirane institucije, tradiciju socijalističkog samoupravljanja, što znači mnogo suvišnih institucija koje nikome ne polažu računa, nemate nikakvu tradiciju demokratske politike u smislu upotrebe ograničenih prirodnih i ljudskih resursa. Krajnji rezultat je veoma loša vladavina.

DANI: Bosna i Hercegovina je, kada je riječ o zemljama u re-

SPECIJALNE VEZE "Ovdje postoji simbiotska veza između međunarodne zajednice, kojoj se sviđa to što radi, velikog dijela političkog establishmenta, kojem također odgovara sadašnje stanje, i dobrog dijela Bosanaca koji ima fino plaćene kancelarijske poslove u međunarodnim organizacijama, što je mnogo bolje od bilo kakve alternative koju imaju"

gionu, vjerovatno najmanje učinila na integraciji u EU. Šta treba promijeniti, učiniti da Bosna brže počne ići ka Evropi?

KNAUS: Stvari se u ostatku Evrope razvijaju nevidenim tempom. Turska, Kipar, Hrvatska, ono što se dešava u Makedoniji, predstavljaju pozitivne korake koji još jednom redefinišu granice Evrope. U maju ove godine deset zemalja će biti primljeno u EU, i sasvim je jasno da će poslije ovog talasa proširenja uslijediti još jedan. Problem je što sve zemlje na Balkanu ne učestvuju u tome. Primjerice, Srbija i Crna Gora: oni su ukinuli sve svoje institucije, nemaju predsjednika, niti ga mogu izgla-

sati, još uvijek imaju Miloševićev ustav, ne mogu provesti ekonomske reforme. Bosna rizikuje izolaciju, u grupi sa SiCG. Ako se neki strukturalni problemi uskoro ne riješe, tako će i biti. To, naravno, govori i OHR: ali, ono što je važnije od toga jeste da za taj proces odgovornost preuzmu Bosanci i bosanski političari. Nema govora da će Bosna, u kojoj postoji visoki predstavnik sa neograničenim ovlastima, u kojoj stranci, zatvoreni u kancelarije i sklonjeni iza visokih zidova, pišu zakone ove zemlje koje bosanski parlament ne mora niti odobriti, moći zatražiti prijem u EU. Veliko prisustvo međunarodne zajednice u

to da zakone nameće Visoki predstavnik, vlast bi u Bosni trebala pregovarati sa EU i, naprosto, prepisati već postojeće evropske zakone. To ne znači manje stranog miješanja, nego čak i više, ali na drugom nivou. Način na koji Bruxelles kontrolira ono što se dešava u Makedoniji ili Rumuniji je mnogo strožiji nego ono što se dešava u Bosni. Ono što mi zagova-

ramo, i ono što bosanski političari trebaju zagovarati, nije "manje međunarodne zajednice", nego "drugačija međunarodna zajednica". Ista vrsta pažnje, programa i podrške koju imaju Makedonija i Bugarska. Ali to nećete dobiti dok je OHR ovdje. ■

BiH stvara iluziju o integraciji: "Svijet je ovdje, mi ne moramo ići u svijet."

DANI: Šta je potrebno promijeniti u ulozi koju međunarodna zajednica ovdje i dalje ima?

KNAUS: Potrebna je drugačija međunarodna zajednica. Umjes-